

ktüel Arkeoloji

Mart - Nisan 2014 / 56 / 11 TL / 4000 TL

ALACA HÖYÜK VE ESKİYAPAR'DA
HATTİ KÜLTÜRÜ

TUNÇ ÇAĞI ANADOLU'SUNDA
BARIŞÇIL BİR TARIM
TOPLUMU

'HATTİ ÜLKESİNİN
ZENGİN PRENS
MEZARLARI

HATTİ
Anadolu'nun
Kayıp Uygarlığı

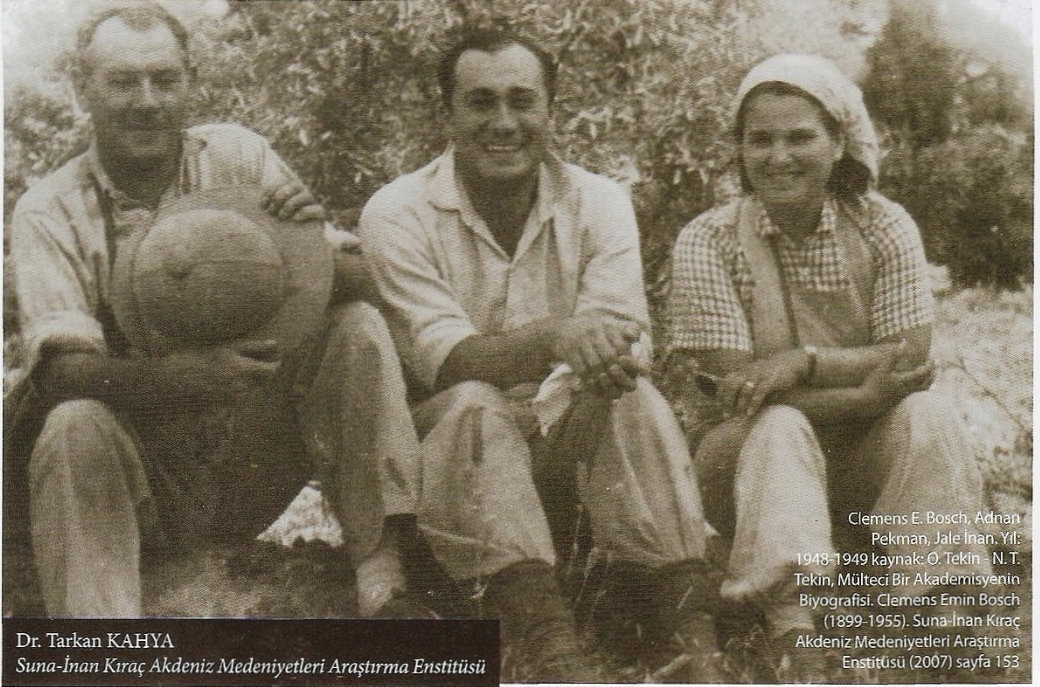

Tüpras

BATIK KİLİSE - PHASELİS - OPRAMOAS'TAN MEKTUP - ANADOLU'DA LEOPAR - PESSINUS - HATTİLER

Antalya'da Bir Arkeoloji Çınarının Gölgesinde Prof. Dr. Jale İnan

Dr. Tarkan KAHYA

Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü

Clemens E. Bosch, Adnan Pekman, Jale İnan, Yıl: 1948-1949 kaynak: Ö. Tekin - N. T. Tekin, Mülteci Bir Akademisyenin Biyografisi. Clemens Ermin Bosch (1899-1955). Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (2007) sayfa 153

Ülkemiz ama özellikle Antalya arkeoloji camiası 2014'ün 1 Şubat'ında 100 yaşına basan Türkiye'nin ilk kadın arkeologu Jale İnan'ı bir kez daha andı. 26 Şubat 2001'de aramızdan ayrılışının ardından onlarca yıl geçmesine rağmen Jale Hoca hiç unutulmadı.

Yıl. 1949; Yer. Antalya, Side'nin 23 kilometre kuzeydoğusundaki Lyrbe-Seleukeia antik kenti

"Aradan bir iki yıl geçtikten sonra harabede bronzdan bir heykelin bulunduğunu ve Şıhlar Köyü'nde Mehmet Ali Ağa'nın evinde saklandığını haber aldık. Derhal köye gittim ve Mehmet Ali Ağa'yı buldum. Aradılar, taradılar heykeli bulamadılar. Pek inanmamış ve sakladıklarını sanmıştım. Köylüler, çocukların boynuna ip bağlayıp heykeli yerde sürükleyerek oynadıklarını ve bir köylünün içinde define vardır diye bacağı kopardığını anlattılar. Gerçekten de heykeli saklamadıkları sonradan anlaşıldı. Heykel samanlıkta imiş, samanlar bitince meydana çıkmış".

Yıl. 1972; Antalya. Aynı yer.

"Muhtar bir yıl önce harabe ile köy arasında yol yapıyor. Bunu niye yaptırdın diye sorunca, ziyarete

gelenler kolaylıkla çıksın, gezsinler diye cevabım veriyor. 'Bu kadar fakir ve suyu bile olmayan köy için daha yararlı bir iş yapılamaz mıydı?' sorusu insanın kafasını kurcalıyor. Köylülerle temasımız artıkça yolun neden yapıldığını öğreniyoruz. Muhtar başka köyden işçi getiriyor ve onlarla ortak kazı yapıyorlar. 30 işçi gece gündüz çalışıyorlar, yiyecek ve ihtiyaçları bu yol vasıtasıyla kolaylıkla temin ediliyor. Sonunda güzel küçük bir lahit bulunuyor. Bulanlar alıp kaçıyorlar. Lahiti, Manavgatlı bir antikacı 35 bin liraya almak üzere anlaşıyor, para ve vasıtayı getirmek üzere ayrılıyor. Bucaklın antika tüccarları Y. kardeşler bunu haber alınca gidip lahite talip oluyorlar. 85 bin lira verir satın alıyorlar. Ama Manavgatlılar, Bucaklıların bu açıkgozlülüğünün cezasını vermek istiyorlar. Tuzak kuruyorlar, satılık antika var diye onları çağırıyorlar. Aralarında korkunç bir çarpışma oluyor. Bucaklı kardeşlerden biri öldürülüyor". İçinde define vardır diye bacağı koparılan bronz heykel artık Antalya Müzesi'nde, sergide, Roma Döne-

mi Apollon'u. Lahit mi? "Yolu bulunup çoktan Avrupa'ya satılmıştı".

Bu anılar Lyrbe-Seleukeia'nın, Perge'nin, Side'nin hafiri, Türk arkeolojisinin efsanevi arkeologu Prof. Dr. Jale İnan'a ait. O günlerde arkeolojik talan Jale Hanım'ı üzmüş, bu yüzden başlattığı bilimsel kazılarla kentte yoğun bir araştırma, kazı ve onarım çalışması gerçekleştirilmişti. Kaçak kazılarla mücadele ediyordu; Amerika'ya kaçırılan Kremna heykellerinin peşindeydi, Bubon bronzlarının gizemini çözmüştü, Yorgun Herakles'in kaçırıldığı Boston'dan geri getirilmesinde büyük emeği vardı.

İnan adeta heykellerin "kokusunu" alıyordu. Antalya'da yaptığı kazılarda gün ışığına çıkarılan heykellerin çokluğu yüzünden Antalya Müzesi iki defa genişletilmek zorunda kalmıştı. Anadolu Roma Dönemi Sanatı, kültürü, heykeltraşlığı konusunda alimleşti. Pamphylia Bölgesi heykeltraşlığının kopya kritiği gibi derin bir bilimsel sorunun üzerine cesaretle gitti. Bu konularda birbirinden değerli sayısız eser vermişti.

Jale İnan parçalanmış heykelleri birleştirmedeki başarısı ile ün salmıştı. Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal "parçaları çeşitli müzelere dağılmış heykelleri tamamlamakta gösterdiği başarı, uzmanlar arasında daima hayranlık yaratmıştır" diyordu. Bu başarısı Nezih Başgelen'e göre "tanrı vergisi" idi. Jale Hoca ise başarısının sırrını şöyle açıklamıştı; "Bir kere görmek hiç bir kere görmektir. Bin kere görmek bir kere görmektir".

Onun heykellerle arasında kurduğu bu bağ, konunun uzmanlarını bile şaşırtıyordu. Ama Anadolu insanının heykelle olan ilişkisi de bazen onu şaşırtıyordu. İbecik Köyü yakınlarındaki antik Bubon kentinde köylülerin yaptığı kaçak kazılarla sayısız bronz heykelin yurtdışına çıktığını duyunca bir kurtarma kazısı yaptı ve heykellerin içinde bulunduğu binayı gün yüzüne çıkarttı. Heykeller çalınmıştı ama üzerinde imparatorların adlarının yazılı olduğu kaideler yerli yerindeydi. Heykeller kesinlikle buraya aitti. İnsan boyutundaki onca heykelin buraya ait olduğunu kanıtlamak için bir de deneme yaptı; "Sığacağına ispatlamak için her işçiyi bir kaide üzerine çıkardım. Böylelikle heykellerin sığdığını gösterdim... O kadar enteresan ki bu sırada işçilerden biri hemen gidip, aslında orada bulunan heykelin pozunu aldı".

"Muhtar bir yıl önce harabe ile köy arasında yol yaptırıyor. Bunu niye yaptırdın diye sorunca, ziyarete gelenler kolaylıkla çıksın, gezsinler diye cevabını veriyor. 'Bu kadar fakir ve suyu bile olmayan köy için daha yararlı bir iş yapılamaz mıydı?' sorusu insanın kafasını kurcalıyor."

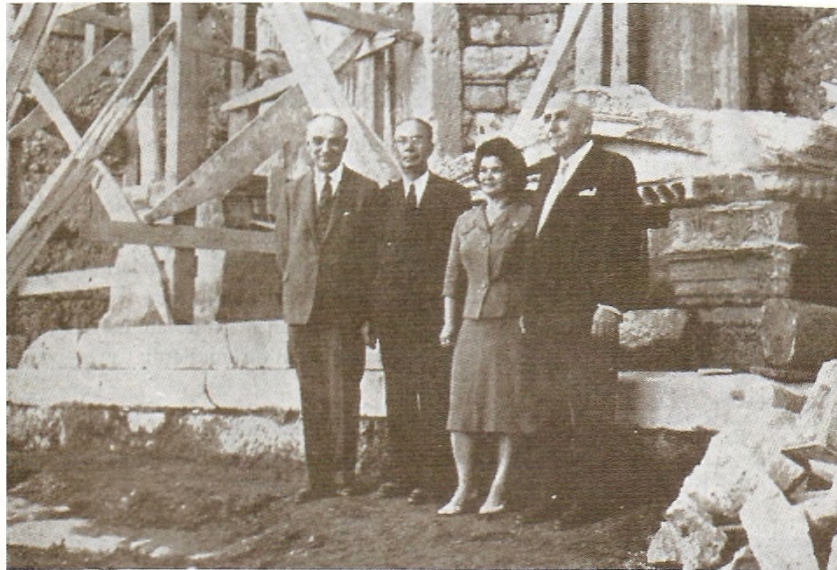
Kurtarma kazısında ter döken köylü, heykeli çok iyi biliyordu. Çünkü kaçak kazıyla kendisi çıkarmıştı.

Ülkemiz ama özellikle Antalya arkeoloji camiası 2014'ün 1 Şubat'ında 100 yaşına basan Türkiye'nin ilk kadın arkeologu Jale İnan'ı bir kez daha andı. 26 Şubat 2001'de aramızdan ayrılışının ardından onlarca yıl geçmesine rağmen Jale Hoca hiç unutulmadı.

Hiç unutulmayacak gibi de görünüyor. Çünkü Türk arkeolojisi onu bağrına bastı, adını bilim tarihine birçok sıfatla yazdı; "saygın hanımefendi", "arkeoloji dedektifi", "küçük dev kadın", ama hepsinden daha hoşu "ceylanum"du. Bunun da hikayesi şöyle idi;

1947 yıllarında Side'de başlayan kazılarda genç asistan olarak ön hazırlıkları yapmak üzere Prof. Dr. Arif Müfit Mansel tarafından görevlendirilmişti. Ama olanaklar çok kısıtlıydı, yol yoktu, araç yoktu ve en önemlisi para yoktu... Kazının ilk haftalarında, haftalık ödenen kazı parasını İstanbul'dan getiren Mansel bir kaç gün geciktiğinde, para gelinceye kadar köylülerin elinde rehlin kalmayı önerdi.

Türk Tarih Kurumu Genel Müdürü Uluğ İğdemir, Arif Müfit Mansel, Jale İnan ve Ragıp Devres. Side. kaynak Belleten C. XXVII, 1963.

Sol başta Nezahat Baydur, sağdan ikinci Jale İnan, ortada Clemens E. Bosch. Yıl Haziran 1949
kaynak: O. Tekin - N. T. Tekin, Mülteci Bir Akademisyenin Biyografisi. Clemens Emin Bosch
(1899-1955). Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (2007), sayfa 154

“Çalışanları topladım. Para Müdür Bey’de. Müdür Bey gecikti, ama mutlaka gelir. Şimdi size iki önerim var. Ya devam ederiz, iki haftalığınızı birden alırsınız. Ya da beni rehlin alın. Arif Bey gelinceye kadar hiç bir yere kıpırdamam. Kendi aralarında konuştuktan sonra en yaşlıları Kadir Ağa, ‘Ceylanum, sana güveniyoruz, çalışmaya devam ediyoruz’ dedi. Bana Jale Hanım diyemezlerdi. Ceylanum derlerdi...”

Sınırlı ödenekler yüzünden Side’de kazı evi yap-turamayacak ekip uzun yıllar çadırlarda kalacak, fırtına ve sağanaklarda sıkıntı çekecekti.

Buna rağmen ekibin tek endişe konusu “not defterlerinin ıslanmamasıydı”. Jale İnan’ın daha

İstanbul’da bir evi yok iken Mansel’in verdiği borç para ile Side’de yaptırdığı evi yıllarca kazı evi olarak kullanılacak, onarım çalışmalarına hizmet edecekti. Ondan da bu beklenirdi. Çünkü o bütçesi tükenen kazısının devam etmesi için hususi arabasını satan bir bilim insanıydı. Side’ye katkıları çoktu; Side Apollon Tapınağı’nın ayağa kaldırılması için çok çaba harcamıştı. İstanbullu Devres ailesinin maddi katkıları ile antik kentte bir hamamın müze binası olarak onarılmasını ve hizmete açılmasını sağlamıştı. İyi bir korumacı ve müzeci olduğunu da böylelikle kanıtlamıştı.

Ünlü ilkçağ tarihçisi Prof. Dr. Clemens E. Bosch, 20 Eylül 1947 tarihli eşine yazdığı mektubunda Perge ve Side araştırmalarında kendisine yol arkadaşlığı yapan İnan’dan şöyle söz edecekti. “Jale yine çok iyiydi; duygusallığı bir kenara bırakmış, güçlü, sakin, dikkatli, yapmacıksız biri...” Bu tanımlamalar doğrudu, çünkü İnan 1934 yılında Alexander von Humbolt’un ilk bursiyerlerinden biri olarak arkeoloji eğitimi için gittiği Almanya’da, İkinci Dünya Savaşı esnasında gökyüzünden bombalar yağarken soğuk sığınaklarda doktorasını tamamlamıştı. Korkuyordu ama soğukkanlıydı. Çılgık çılgına bağırın ve kendisine neden bağırmadığını soran Alman kadına “işe yaracağını bilsem hepinizden çok bağırırım” diyordu. Açlıktan merdiven çıkacak hali kalmadığı o günler İnan için çok zor geçmişti. 1944 yılında evlendiği eşi Mustafa İnan’ın Zürih Teknik Üniversitesinden gönderdiği yiyecek dolu paketler için ise şunları söylemişti; “Ayda bir, bir tahta sandık yiyecek gelirdi. Ama bunu tek başıma tüketmeye gönlüm razı olmazdı. Pansiyondaki arkadaşlarla paylaşırdık”.

Berlin’de, korkunç savaşın Almanya’yı yerle bir ettiği bir ortamda Prof. Dr. Gerhard Rodenwalt’ın yanında hazırladığı doktora sınavını bitirdi Jale İnan. Üniversitenin Winckelmann Enstitüsünde, kendisine karne ile verilen yiyeceklerle kutlama için bir pasta hazırladı. İşte o anda Rodenwalt ona “Bu zor ve acı günleri gönüllü olarak bizimle paylaştınız. Siz sadece bilimsel sınavı değil, aynı zamanda insanlık sınavını da başardınız” demişti.

Bu güzel insanı, ülkemizin birçok değerli bilim insanını yetiştiren, yeri doldurulamaz hocaların hocasını, Prof. Dr. Jale İnan’ı, büyük bir saygı ve minnettarlıkla anıyoruz. Onun başarılarla dolu ibretlik hayat öyküsünün genç kuşaklara örnek olması dileğiyle...